

Mérhető e- a fordítás minősége

A fordítástudomány területén újra meg újra komoly viták folynak arról, hogy mérhető-e objektíven a fordítás minősége.

Az irodalmi fordításnál vagy más néven műfordításnál természetesen pompásan el lehet vitatkozni a szavak megfelelő megválasztásáról és a célnyelvben alkalmazható stilisztikai eszközök kiválasztásáról. De mi a helyzet olyan esetekben, amikor nem műfordításról beszélünk?

A műszaki fordítás minősége mérhető talán a legjobban

Mivel a műszaki életben a csavar az csavar, és csavar is marad nyelvterülettől függetlenül, kijelenthetjük, hogy a műszaki fordítás minősége relatíve egyszerűen mérhető. Azokban az esetekben is, amikor a célnyelvben a fogalomalkotás jobban különbözik, a fordítás során, szükség esetén kissé precízebb vagy kevésbé precíz kifejezést tudunk csak használni. Egyébként egy szakmai fogalom fordításakor mindig az számít, hogy azt az adott cég hogyan használja. Ezt nevezzük cégspecifikus szóhasználatnak. Ezzel a hibák száma is lemérhető. Oldalanként két terminológiai hiba rosszabb, mint oldalanként egy terminológiai hiba (természetesen mindkét eset rossz).

Nehezíti a helyzetet az a mai fordítási megrendelésekre egyre inkább jellemző jelenség, amikor a fordítási költségek csökkentése érdekében a megrendelő a szövegekörnyezetéből kiragadott mondatokat, összefüggéstelen kifejezéseket küld fordításra. Ilyenkor a fordító – önhibáján kívül – sokszor azt sem tudja, hogy miről is fordít. Így természetesen nagyon nehéz megtalálni a tökéletes kifejezést.

A fordítás nyelvi minősége

Adott fordítást a nyelvi minőség szempontjából nagyon pontosan lehet ellenőrizni. Ebben az esetben sem a helyesírás tekintetében, sem pedig a nyelvtan vagy az írásjelek alkalmazása tekintetében a fordítónak nincs szabad mozgástere. Az ezen a területen előforduló hibák konkrétan meghatározhatók, és mérhetőek (mint bármely iskolai diktálás esetén).

Természetesen itt is megemlítené az évek során kialakult céges szokások, amik a helyesírási szabályoknak ellentmondhatnak ugyan, de ha marketinges vagy egyéb okokból az adott megrendelő ragaszkodik hozzá és végigviszi kommunikációja minden alkotóelemében (marketing levél, cégen belüli hírlevelek, utasítások, szóróanyagok), akkor a fordítónak kötelessége eleget tenni a megrendelő kérésének.

Subjektív megítélés kérdése viszont a magyar nyelvben a szavak sorrendjének meghatározása, mivel azok sorrendje a magyarban nem kötött, így a mondat felépítése nagymértékben függ a szövegező stílusától. Míg az egyik olvasónak az egyik megfogalmazás, szórend tetszik, a másik más módon közölné ugyanazt a mondandót, anélkül hogy akár a hangsúly vagy a tényleges mondanivaló megváltozna. Ez fokozottan igaz marketing jellegű szövegekre.

A fordítás szaknyelvi minősége

A szaknyelvi minőség meghatározása talán a legnehezebb feladat, mivel a fordítónak itt lehetősége van bizonyos értelmezési mozgástérre. De ennek is megvannak a maga határai. Így például egy orvosi fordítás során az orvosi szakvéleményt nem „vizsgálati eredménynek” hívunk, hanem „diagnózisnak”, jóllehet tartalmilag a két fogalom biztos szinonimaként használható lenne. [Orvosi szövegek fordítása területén ennek a szakzsargonnak az ismerete megkövetelhető igény a fordítóval szemben, mivel a szaknyelvi minőség garantálásához komoly szaknyelvi ismeretekkel kell rendelkeznie az illető szakmában.](#) Hasonló példákat hozhatnánk azonban a jogi fordítás vagy a gazdasági fordítás területéről is. Egyetlen szakmai területen sem elég, ha a fordító csak passzívan ismeri az adott szaknyelvet (azaz értse, ami többnyire sikerül is), elengedhetetlen hogy aktívan is képes legyen alkalmazni azt.

Ez utóbbi a „HVG-jelenség” fogalmával világítható meg: Minden, valamelyes képzettséggel rendelkező magyar állampolgár különösebb probléma nélkül tudja olvasni és megérteni a HVG című folyóiratot. Azonban nagyon kevesen lennének képesek arra, hogy maguk is HVG-stílusban fogalmazzanak meg szövegeket még akkor is, ha minden tény és információ birtokában lennének. Más szóval: a passzív nyelvtudás mindig nagyobb, mint az aktív nyelvtudás.

Egy másik, számokkal illusztrálható jelenség e tényállás megvilágításához: Az átlagos képzettségű magyar polgár gond nélkül megért 10 000 – 30 000 szót, ugyanakkor beszéd közben csak alig 2000 – 3000 szót használ. Ezek a számok is bizonyítják, hogy milyen lényegbeli különbség van a passzív és az aktív nyelvhasználat között. [A jó fordító aktív nyelvtudással rendelkezik, főleg az adott szaknyelvben.](#)

Az előbbieken felvetett problémák ellenére a szaknyelv szabályai ellen vétett hibák aránylag egyszerűen behatárolhatók és mennyiségük mérhető. Tehát ilyen szempontból is el lehet bírálni a fordítás minőségét.

Ebben a kérdéskörben is döntő fontosságú a megrendelő igénye, az általa meghatározott szóhasználat. A minőségi fordítás készítésének elősegítésére készülhet a fordítandó szövegek kifejezései alapján egy szószedet is, amit a megrendelő ideális esetben kijavít, jóváhagy.

A forrásszövegek minősége

Általában a fordítási szakmában is érvényes a „gigo-elv”: ha szemét megy be, akkor szemét is jön ki. Sajnos gyakran a forrásnyelvi szövegek minősége is nagyon rossz. Ennek az oka, hogy sok szöveget nyelvileg képzetlen személyek készítenek, akik nincsenek tisztában az adott nyelv helyesírási szabályaival. A fordítóktól elvárják, hogy tökéletesen bírják a célnyelvet. [Jó fordítás azáltal érhető el, hogy mondatfelépítését, stílusát és terminológiáját illetően legalább a forrásnyelvi szöveg színvonalának feleljen meg.](#) Sőt, a fordított szöveg minősége lehetőleg magasabb színvonalú legyen.

A fordítások minőségének ez az a területe, ahol a legnehezebb a mennyiségi mutatókkal alátámasztott értékelés. Ettől függetlenül minden fordítónak és minden lektornak tisztában kell lennie ezzel a problematikával. Csakis így biztosítható a fordítási folyamatoknak és a fordítások minőségének állandó tökéletesítése.